

ВѢСТНИКЪ „ГЛАСЪ“

излиза три пѣти [въ седмицата:
ВТОРНИКЪ, ЧЕТВЪРТЪКЪ и СЪБОТАРЕДАКЦИЈАТА и АДМИНИСТРАЦИЈАТА
се намиратъ въ Цариградъ — Шиили
(CONSTANTINOPLE, CHICHLI).

Единъ брой 20 паре

ГЛАСЪ

АБОНАМЕНТЪТЪ:

Въ турско: 50 гр. ал. (лира турска 100)

Въ странство 15 франка.

За шестъ мѣсеца — половината

ЗА ОБЯВЛЕНИЯ:

всѣмъ на четвъртата страница, се плаща въ предпазата на
2 паре или 2 стотенки на дума за първото обнародване, а за
всѣмъ последующе — половината; за годишна и свѣдѣна
всѣмъ — 25 гроша или 25 алг.

ПОЛИТИКО-ОБЩЕСТВЕНЪ, НАУЧНО-ИЖОВЕНЪ и ДУХОВЕНЪ ВѢСТНИКЪ

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА

ПО ВЪЗРАЖДАНЕТО НА С. ТЪРСЬЕ ЛЕРИНСКО

(Съобщение за биографията на отецъ Герасимъ)

Благодаря. Редакцията съ благодарностъ дава място на следниятъ исторически свѣдѣния, които на коприва многозаслужилитъ архиверейски напѣстникъ въ гр. Рѣсенъ Негово Всеблагородїиство иконосъ Т. Поповски. Последниятъ е родомъ отъ Костурско и може да ни даде цѣния свѣдѣния по възраждането въ оная краина на отечеството ни.

Заинтересувахъ се много отъ дописката, помѣстена въ 68 брой на в. „Гласъ“, отъ Н. Всеблагород. свещ. Александръ, управляващъ Леринската Епархия, относно с. Търсье и, на основание книгата, намѣрени отъ покойния многозаслужилъ народенъ дѣецъ, Св. Горски воспитаникъ, монахъ О. Герасимъ, отварянето прѣвъ 1863 год. първо българско училище въ Костурско и Леринско.

Като костурецъ, моля бждете добри да дадете гостоприемство на настоящето ми обяснение въ стълбоветъ на достопочитаемия ви в. „Гласъ“ за по-обширно и по-точно знание по живота на споменатия търсеникъ.

При все че датата е написана опрѣдѣлено въ книгата, но азъ, като неговъ съвременникъ, до колкото зная, търсениско-българско училище почна много по-късно да функционира, защото нѣмаше удобства и най-необходимото „училище“.

Борбата за с. църква и училище се почна съ съселанитѣ му патриаршисти: Чакарътъ, свещеницитѣ Стоянъ, Стойче, попъ Иванъ и др., едванъ прѣвъ 1872 год., а побоятъ за убийството на отца Герасима се извърши на 1873 г. 6-ий декемврий.

Помня прѣмето и датата на събитието, защото покойникътъ, поради дѣлото, подигнато противъ злосторникитѣ за убийството му, когато замисляше за Корча по съдебното дѣло, винаги се отбизаше да прѣмонува или да отпочива въ дома ми.

Споредъ показанията на смѣция още отъ малки години, като работникъ, замислялъ за Св. Гора, дѣто въ скита „Достойно естъ“ се прибралъ при нѣкой старецъ, който, слѣдъ смъртта си оставилъ всичко каквото ималъ на Герасимово разположение.

Последниятъ монахъ напуснъ отъ патристикътъ, знаейки положението на родното си с. Търсье, което бѣше лишено отъ църква и училище, рѣшилъ се да го облагодѣтелствува и за туй прибралъ оставеното му отъ стареца богатство и се завърна при братята си въ село.

Първата работа, съ които се нагърби блаженоспичиванитъ от. Герасимъ, бѣше да съгради църква и близо при нея училище, за които, споредъ прѣмето, до дѣто се снабди съ нужнина за цѣлата ферма, трѣбаше да се изминатъ нѣколко години. Вълѣдствие на горното до споменатата 1872 г. нито не бѣше се чуло нито се знаеше нѣщо за училището въ село Търсье.

Прѣвъ 1869 год. първо българско училище се отвори въ с. Косиницъ, дѣто съществува само 2 мѣсеца, сир. отъ 15 юний до 15 августъ, защото учителятъ Търпо Ив. Поповски замина за Воденъ, дѣто при замисляването си, идейки отъ Цариградъ, се условилъ за учителъ и тамъ отворилъ бълг. училище въ къщата на Г. Гоговъ.

Смѣщата 1869 год. подъ измама на гърция учителя покойникътъ Георги Динката, изъ с. Дурозиново, Воденско, прѣселенъ въ Солунъ фамилиарно, отвори българско училище въ най-голѣмото Костурско село Загоричани, дѣто функционира до 1873 год., защото тогавашниятъ владика въ Костуръ Никифоръ съ граматика му Яни, като салии на врѣмето, немогли да търнатъ посегателството на Динката въ най-първото село, затова прибѣгнали до други срѣдства, нагласили и скрито подкупили нѣкои си бабанти отъ с. Горенция, и, когато Динката отивалъ въ Костуръ по частни работи, заставилъ го въ лозята Горейски по между селата Чурилово и Горенция и най-безчовѣчно го набишатъ до смъртъ.

Този неочакванъ побой закаралъ Динката да подигне протестъ противъ злосторникитѣ въ Костуръ и Корча. Следъ присядата и наказанието на разбойникитѣ споменатитѣ напусна Загоричани и замина фамилиарно за Гърция, дѣто за прѣпитането си редактиралъ частенъ свой гръцки вѣстникъ и на края на краищата се помина въ Атина.

На 1871—72 учеб. год. пъкъ се откри отъ учителя Т. Ив. Поповски косинското

българско училище, което на 1899 год. само 2 месеца продължи.

Слѣдъ замишаването на Г. Динката загоричанското българско училище се закри, останаха да функциониратъ въ Костурско само търсешкото и косниското училища, отъ които първото управлявано отъ отца Герасима, а послѣдното отъ Т. Нв. Поповски.

Гръцкиятъ владика, възползуванъ отъ случката съ Г. Динката, се зарѣтна най-силно и енергично да работи противъ двамата останали учители въ епархията му, за които давалъ скъпи дарове и подкупи на много кръвници селени отъ с. с. Бабени, Ошени, Св. Недѣли, Четирокъ, Кавеница и др., но благодарение опитността и прѣвидливостта на двамата дѣйци, нищо не можъ да сполучи, освѣтъ станалата афера съ отца Герасима, но и за нея скъпо се заплати за инициаторитѣ.

Отецъ Герасимъ по натура бѣше много здравъ, силенъ, безстрашенъ, буютъ и гостоприемчивъ съ ограничено келійно образование. Въ неговото училище се изучаваше отпървоу глаголицата съ наустица и Псалтирь. Много пати съмъ билъ каненъ отъ него за опаживаня и съвѣщаня. Безиѣрно желаше с. Търсье да бѣде прѣмѣстено на мѣстността „Калутерица“, за дѣто планираше да съгради църква и училище, за които му приготвихъ заявление по български, а тоя го прѣведе по турски въ гр. Леринъ. Калутерица е мѣстность, дѣто държатъ нѣколко прѣме живата стока и повече отъ селянитѣ знатъ кошаритѣ си тамо.

Главниятъ поминъкъ на отца Герасима бѣше пчеларството; за експлоатиране държеше повече отъ 120 кошара. Освѣтъ пчеларството, държеше при келіята си голѣмо множество гълъби, отъ добра порода кокошки и питомни зайци.

Гостоприемството му прѣвншаваше силитѣ му. Всички пѣтици, замишаваша прѣзъ с. Търсье за Леринъ, намираха свѣрталнище при него.

Макаръ поминанята му да бѣха ограничени, но енергията и готовността му бѣха доста силни за въ полза на своя народъ: толкова за сега, други пѣтъ повечко.

г. Рѣсенъ, 7 май 1912 г.

Съ почитание

Арх. Намѣст.: *Ив. Т. Поповски*

СПОМЕНИ ПО ВЪЗРАЖДАНЕТО ВЪ КОСТУРСКО

Въ сръзка съ споменитѣ, обнародвани въ 75 бр. на почитаемия ви в. „Гласъ“, има много мѣста да описвамъ за пробудата и зародиша на българщината въ костурската епархия, но отъ една страна важността на длъжността ми, която при напредналата ми старостъ, безъ секретаръ, самъ изпълнявамъ — отъ друга, поради повръденото си здравие, макомо мога да пишемъ, затова моля, само сегисъ-тогисъ, когато имамъ възможность да описвамъ нѣщо за споменъ, бждете добри да давате мѣсто въ уважениия ви в. „Гласъ“.

Споменатитѣ въ първата дописка три села виновници за пробудата и развоя именно: с. Загоричани се намира въ „Попоме Коле“ на изтокъ 3 и половина часа далече отъ Костурско; с. Косинецъ се намира въ Д. Кореща на сѣверо-западъ 4 часа далечъ отъ Костуръ и с. Търсье, което не прѣди дълго врѣме административно и духовно есдаше въ Костурска каза, се намира въ Г. Кореща, на сѣверъ 7 часа далечъ отъ Костуръ. Тѣзи три села макаръ на разни посоки и отдалечени едно отъ друго, но, за националия прогресъ, като едномислящи, винаги сж били готови взаимно да си помагатъ въ нуждитѣ и това се види отъ долното: Косинската църковно-училищна община, за улеснение на своята посестрима Загоричката въ църковно отношение, дала ѝ църковни книги срѣщу разписка, която и до днешенъ денъ се намира у мене, и книгитѣ оставатъ въ с. Загоричани. Съгласието, разбирането и солидарността на споменатитѣ села не малко съдѣйствуваха да привлѣчатъ къмъ себе си и други съседни села, именно: Бобища, Бѣлг. Бѣлаца, Комонладя, Търсье и Дѣмбени, които поради събитията и обстоятелствата до 1883 год. слабо дѣйствуваха. Гръцкиятъ владика Никифоръ, стрѣснатъ отъ ненадѣйната прова, усили енергията си за гонидбата противъ дѣйцитѣ на събудата, непожалн срѣдства и трудъ в допустими и недопустими клевети прѣдъ мѣстнитѣ власти, които, увлѣчени отъ златото, беззаконно и безчеловѣчно сж наказвали пѣшого, който се осмѣлявалъ да се назовава съ своето собствено име българинъ.

Осѣбитъ гонидбата, се вдаде да дѣри и всички славински старини, които се намираха въ страната и да ги унищожава. Два цѣли товара цѣнни книги, написани на мембрана, намѣрилъ скрити въ църквата въ с. Галища, които натоварилъ ѝ изгорилъ въ нарочно джопаната има въ костурската митрополия.

Много такива цѣнности прибралъ и отъ Санинския манастиръ, въ който се прѣдполага, че, когато билъ подъ вѣдомството на автокефалията Охридска Архиепископия, имало духовно училище съ пансионъ, заличилъ много славински надписи въ старитѣ костурски църкви, отъ които надписи и до днесъ се спазватъ дѣри, дигналъ отъ св. митрополитски прѣстолъ антихриса, който билъ осветенъ отъ български архiereй и написанъ по славянски, най-послѣ измѣнилъ и църковната титуларна пѣсенъ, пѣва до 1870 год. *Νικηφόρος τῷ λειτουργῶν καὶ διοικῶν τῷ Μητροπολίτῳ Καστορίας ἱεροκλῆρος καὶ ἑφῆρον λόγον; χαίρειν; Βασιλεῦς ἐν φράσι λόγον; ὅτι Μωυσεύς;*

Отъ всичко до тукъ казано ясно се види, че г. Костуръ е билъ чисто български, но отъ пропадането подъ гръцкото духовно иго, по чисто влияние и натискъ се въвелъ гръцкиятъ езикъ, който до днесъ се говори много разваленъ.

Владиката Никифоръ за извършенитѣ отъ него беззакония и безчеловѣчни прѣстѣпления въ недълго врѣме биде наказанъ отъ Бога. Бидейки на Конската (Загора) баня, когато се клялъ, по невнимание се удавилъ, и богатствата му ограбилъ граматикътъ му Ян. Никифоръ биде замѣстенъ отъ Илариона, родомъ българинъ отъ гр. Станьмака, спършилъ наукитѣ си въ руска академия. Като направенъ отъ патриаршата, отпървомъ бѣше доста строгъ. Въ първата си дописка казахъ, че слѣдъ замѣняването на г. Владиката Загоричкото българско училище прѣстава да функционира, но родолюбивиятъ и патриотиченъ въ Цариградъ маѣкарски еснафъ, който е дестътъ на българщината не само въ село Загоричани, но и въ цѣлата котловина „Попоме Коле“, не захтевъ да измамѣри и услови за български учител нѣкой си Генко отъ Стара-Загора, когато прѣлъ 1874—1875 учебна година изпрати въ с. Загоричани

и замѣсти заминалия. Споменатиятъ Ген-
ко, сѣдѣ дѣѣ годишно учителствуване,
поради разни причини, напусна и биде
замѣстенъ отъ стария и многозаслужилъ
дѣецъ Петъръ Орасиъ, който продължи
работата и плѣзма въ борба съ непо-
дошлия грѣцки владика Илариона. По
поводъ грѣцкитѣ несправедливости, азъ
отидохъ до с. Загоричани, дѣто съста-
вихме заявление на грѣцки езикъ, съ
което колективно молѣхме Св. Екзар-
хия, прѣлладъ мѣстелестната на грѣц-
кото духовенство, да ни снабди съ наше
народно духовенство. Молбата ни биде
изслушана, и по желанието на родолюбивия
мѣцкарски еснафъ биде ракоположенъ
свещеникъ за село Загоричани нѣкой си
п. Димитъръ, който, направенъ въ род-
ното си село, безъ да заслужи за цѣль-
та, се помина и за погрѣбенното му се
подигна голѣма вѣрна отъ грѣцкия вла-
дика, който не искаше да го признае
за духовно лице и не позволяваше на сѣл-
скитѣ свещеници да извършатъ негово-
то сѣѣло. Благодарение обаче свѣлостъ-
та на поѣ Костантина отъ село Боби-
ща и поѣ Ивана отъ с. Личина, благо-
получно се извърши сѣѣлото и се по-
гребе като духовно лице. Подобнитѣ
сѣѣлки и безакония на грѣцкитѣ вла-
дци доста зѣѣ се отразявахъ въ бѣл-
гарскитѣ сѣрдца, за което и отъ дѣнъ
на дѣнъ прогрѣсираше народѣтъ. До
пѣти ще ви дамъ и други подобни свѣ-
дѣния.

г. Рѣсепъ, 30 май 1912 год.

Арх. Намѣстникъ: *Ик. Т. Павловъ*

СПОМЕНИ ПО ВЪЗРАЖДАНЕТО ВЪ КОСТУРСКО

—О—

III

Въ по-прѣдната си статия (бр. 38 на „Гласъ“) бѣхъ писалъ за неочакваната смъртъ на Загоричкия свещеникъ Димитрия, слѣдъ която Цариградскиятъ маѣкарски еснафъ изврати другъ, имжевно свещ. Георги, който, като не може да сполучи и да земе редъ въ селската черква, заѣтриа се въ Цариградъ и отъ тамъ заминава за сѣверна България, установи се въ Златица, Пирдонско, дѣто и до днесъ, пензионираниъ, е живъ, а загоричкитѣ благочестиви християни оставаха пакъ подъ вѣдомството на селскитѣ си гъркомански свещеници, които едвамъ съ голѣми усилия на 1893 год. се отказаха отъ Патриаршията.

Отъ с. Загоричани занимавамъ за Долно Куреща, дѣто се намира центровото с. Косинецъ, което е на с. з. отъ гр. Костуръ. Разположено е въ политѣ на едно отъ разклоненията отъ голѣмата планина Мали маджисенуемо „Чуката“, и граничи отъ изтокъ съ висината „Вълскъ пѣрхъ“, отъ западъ съ висината „Качевнище“, отъ сѣверъ съ сѣщата височина „Чуката“ и отъ югъ съ селскитѣ градини и ливади. Косинецъ е подравдѣлено на три махали, отъ които срѣдната е най-хубава, украсена съ общественитѣ учреждения: черковниятъ ханъ, грамадното и двуетажно първо-

класно и основно сѣбсѣно училище и масивната, изгорѣла, покрита и недовършена черква, въ която подъ св. прѣстола извира изобилно много бистра и вкусна вода, подраздѣлена въ два каменни шура, наричаема „Кланца“.

Чудесна е температурата на тая вода: лѣтно вѣрѣе много топла, а лѣтно до толкова студена, че любезица, държана 15 минути, се разнухва. Тази вода лѣтно вѣрѣе служи за поливане селскитѣ ливади и градини, а зимно остава си способна, макаръ да може да се употреби за нѣкаква теплица.

Прѣдъ станалитѣ събития на 1903 г. селото се състоеше отъ 210 къщи чисто български, ала подиръ това, като изгорѣ цѣлото село, останаха човѣцитѣ безъ никакъвъ подслонъ и срѣдства за прѣхраната си, повече отъ 80 сѣмѣйства се прѣселиха по разни страни. 25—30 сѣмѣйства сѣ стопани на собствени имущества въ Гърция, други въ България, трети въ Америка и Мала Азия. За сега селото остава само съ 170 къщи, които, благодарение трудолюбието на жителитѣ, наново сѣ сградени, всички гавгирени отъ камъкъ.

Поманѣкътъ на населението въобще се дължи на защитната зидарство и каменарство во чужбина въ разни държави, особено напоследъкъ, всички се навъртѣха въ Америка, дѣто и починаха да се прѣселятъ. Почти никой не може да се прѣпитае само отъ своитѣ имущества.

Въ Косинската планина сѣ ставали най-силнитѣ сражения, въ които сѣ паднали мнозина отъ гърцитѣ.

Косинецъ се славѣ съ едновѣремната, като славенската Кортеца, светиня Доча, при която сѣ дохождали отъ много далечни страни човѣци, за да използватъ чудесата. Освѣнъ това, още повече се славѣ въ Костурско, защото, още отъ 1869 год., когато нищо се не знаеше за българщината и когато всичко славянско бѣше заличено отъ гърцитѣ владѣици и насмалко оставаше да се изгуби нашето народно име, отвори се първото българско училище, което, поради прѣдварителното съглашение на пишещия другадѣ, функционира само два мѣсеца — отъ 15 юний до 15 августъ.

Винувникътъ за отварянето на споменатото училище, послѣдната отъ горнитѣ дати, замяна за гр. Воденъ, дѣто отвори българското училище въ къщата на покойния Г. Гоговъ, който е билъ и прѣдставителъ при уреждането на Екзархийския уставъ. Дѣтъ цѣли години отъ 1869—71 година учителствува, гладенъ, голъ и босъ въ споменатия градъ и поради невъзможностъ, безъ да получи нищо стотинка срѣцу труда си, се завърна въ своето родно село, въ което пакъ наново се откри оставеното на 15 августъ 1869 год. училище, на което подновението не малко заинтересува Костурския гръцки владика Нисифоръ, който моментално упражни своето силно и безчовѣчно влѣвние прѣдъ Корчанското правителство, което безъ данни и факти, за хатьръ на владиката, повиква учителя, когото цѣли три мѣсеца държа подъ надзоръ въ мрачнитѣ корчански ханница, безъ да има нѣкаква защита.

Благодарение познаването на учителя съ благороднитѣ и народолюбиви битолски български дѣйци, именно: Димитъръ Робевъ, Ризо, Дамче, Д-ръ Млашайковъ, Николаки Робевъ и Мать-Димко, които утѣдомени, педнага направиха постѣпки прѣдъ тогавашния валия, послѣдниятъ заповѣдалъ въ Корча, и учителятъ билъ освободенъ и завърнатъ въ селото си, дѣто послѣдователно учителствувалъ до 1879 год. Владиката не единъ пътъ канялъ и прѣдлагалъ скъпо подкупъ на учителя, но съ нищо не можалъ да му повлияе.

На 29 октомврий 1872 год. прѣдстоеше да се вѣнчае учителятъ и, споредъ установения черковенъ редъ, нужно бѣше да се снабди съ вѣнчало. Владиката не дава, а селскитѣ свещеници не вѣнчаватъ безъ такъво.

Учителятъ се намѣри въ небрано лозе, вслѣдствие на това прибѣгна до селскитѣ първенци, които писмено гарантираха прѣдъ селскитѣ свещеници, именно п. Ставре, п. Иванъ, п. Трандо и п. Захария, които ги накаралъ да вѣнчатъ, и за всичко селото ще отговаря прѣдъ владиката; но свещеницитѣ не се рѣшаваха, освѣнъ послѣдниятъ попъ Захария, подкупенъ скъпо, извърши обряда и се почна борбата съ гръцкия владика.

Споменатата вѣнчавка даде поводъ на отца Захария още на 1872 год. да се откаже отъ гръцката Патриаршия и да признае вѣдомството на прѣотеческата ни Българска Екзархия, което незабавно

го пражна за свой и му повѣри пѣвичални вули и св. Миро.

Рѣшителността на п. Захария доведе Никифора въ лудостъ, заради което употреби всичкитѣ си възможни и невъзможни сили да накаже прѣсталиника, но всичко бѣ напразно.

Прѣзъ 1876 год. Никифоръ вече се удави и се замѣсти отъ учения българинъ Сташимаклия Иларионъ, който отъ първоитѣ бѣше доста строгъ и нарочно бѣше отишълъ до с. Косиненъ, за да попрѣчи, ала, благодарение на болшинството българи, усилията му проваднаха, защото муназѣбето бѣше въведено въ Косинската черква още на 1872 год., така щото българитѣ служеха три седмици на редъ, а гъркоманитѣ само една седмица.

Това положение продължи до 1892 г., когато и се помина заслужилитѣ свещеникъ Захария. (Слѣдна)

гр. Рѣсенъ, 20 юний 1912 год.

Ис. Т. Поповски

Б. Р. Съобщаватъ ни, че въ с. Гореници, Дебърско, се намъралъ единъ старъ учителъ, ветеранъ на нашето църковно-училищно дѣло. Скърбимъ, че не знаемъ името му. Добръ е и той, по примѣра на всѣблагословѣния отца икономъ Т. Поповски, да опише своитѣ спомени или най-малко да ни напрати поне автобиографията (жivotоописанието) си.

ЕНЪ ПО ТЪЗРАЖДАНЕТО ВЪ КОСТУРСКО

—0-0—

IV

На 1879 г., преди смъртта на покойния о. Захария, учителят напусна с. Косинецъ и се съгласи за такъв въ близкото с. Дамбени, въ което от дълго време директъ благоприятен моментъ да проникне и основе въ него народно българско училище, но, поради закоренилостта на гърцкия учител Трайко Чакаларовъ изъ с. Смърденишъ, който бѣ свързанъ съ нѣкои отъ първенците моравджии, мячно можеше да се пробие пѣтъ. Благодарение обаче на постоянната му истрѣженостъ, всичкитъ селяни бѣха силно го намразили и искаха неговото замѣстване съ другъ. Косинскиятъ учител, възползуванъ отъ случая, посредствомъ своитъ роднини и приятели: Кърсто Журковъ, Лазаръ Каражовъ, Димитри Шехровъ, Пене и Георги Ангелкови, както по-горѣ се каза, се съгласи и само съ незначително селско пособие за първъ пѣтъ откри я въ Дамбени българско училище. Косинското такъво, помѣщане другъ български учител, оставаше безъ учител, обаче селянитъ отъ принуждение условиха единъ гърцки учител отъ с. Сливница по народностъ, българинъ, именуемъ Темелко, когото, като побудени отъ народно чувство, само една година държахъ. Последната 1879—80 условиха единъ отъ ученицитъ на стария учител, именно Н. Калановски, който продължи до 1883 уч. г. Отварянето на дамбенското училище доста силно се почувствува въ Костурския крагъ, за което много бързи послѣпки се направиха прѣдъ мѣстното правителство, но, поради единството и съгласието на цѣлото село, всичко остана ялово. На 14 януарий, обикновено костурскиятъ владика излиза на периодия по „Куреша Коль“ и на 16 с. мѣсецъ посѣщава с. Дамбени. Тогавашниятъ високопрѣосвещенѣйши Иларионъ^{*)}, който бѣше отишълъ въ Сливенския манастиръ „Св. Никола“, съседенъ на Дамбени, още заранята изпрати извѣстие, че на 8 часа ще пристигнелъ въ селото, за което малоголѣмо измѣзоха на посрѣщане, и черковната камбана почна да звѣни, и владиката пристигна на опредѣленото врѣме, заведе се на квартиръ при Геле Целевъ, дѣто, слѣдъ едночасова отпочивка посѣти, черквата и пѣя вечерня отчасти по славянски. Подиръ вечернята той се прибра пакъ въ квартирата си. На 18 с. м. заранята звѣни камбаната, и народъ като рожкъ прѣпѣли черквата. Ето че и дѣдо владика пристигна, наметва си мантията, плѣзва въ черква и по обичая му се изпѣ отъ учителя многолѣтното по славянски. Като благослови, дѣдото се качи на стола и загърмѣ по славянски, „Суну“, също и учителят, та цѣлата служба се извърши по славянски. Отъ това народътъ остана прѣдовоманъ. Владиката подиръ отпустъ биде поканенъ на нѣколко визити въ по-виднитъ първенци. Като се свършиха визититъ, той се прибра въ квартирата и поиска да поруча (да закуси), защото на 7 1/2 часа трѣбаше да трѣгне за с. Косинецъ. Извѣстието, че дѣдо владика служилъ по славянски се разнесе като мълния по съседнитъ села, отъ които нарочно депутация дойдохъ до Дамбени да го канятъ, именно отъ с. с. Косинецъ, Любаница, Смърденишъ и пр. Високопрѣосвещенѣйшиятъ Иларионъ, одушевенъ отъ надоманитъ депутация, щомъ се нахрани, на опредѣления 7 и половина часа трѣгна за с. Косинецъ, и, за по-голѣмъ ефектъ въ службата, взе съ себе си и учителя. На 9 часа стигна въ споменатото село и се установи въ кѣщата на черковния настоятель Търпо Жардевовъ, дѣто отъ като си отпочива сдружно съ свещеника ходи на вечерня въ селската черква Св. В. М. Параскева. Свърши се вечернята и пакъ се завърна въ квартирата си, а депутациитъ се разпрѣснаха по роднинитъ си, като се съгласиха, слѣдъ вечерята да се прѣдставятъ на второ виждане при владиката, който лично бѣше доста грозенъ и кюсерахъ, но много надргажъ и черковенъ формалистъ. Депутациитъ, споредъ сговора, се собраха и отидоха при стареца на разговоръ. Той много сърдечно ги прие, между прочимъ присѣствуваше и учителят. Почнаха се вече разговоритъ. Покрай друго се подигна и наценовалниятъ за сѣницѣ въпросъ. Авторътъ на този въпросъ бѣше Търпо Жардевовъ, който запита дѣдото: „Дѣдо, съ извинение моля да ми кажете,

^{*)} Вака случилъ съ близкородствения си братъ Акима.

кой езикъ е по-добъръ — гръцкиятъ или българскиятъ?" Старецътъ, безъ да се стѣсни каза: всѣка циганска хвала своето рѣшето; българскиятъ езикъ, който още не е обработенъ, е много богатъ, има таквава свойства, които въ гръцки са неспособими: на примѣръ а) спия, поспивамъ, заспивамъ, приспивамъ, надспивамъ, прѣспивамъ и доспивамъ; б) пия, попивамъ, напивамъ, подпивамъ, прѣпивамъ и допивамъ". Подиръ изна-визнето на горнитѣ синонимни думи, владиката потърси отъ присѣдствуващи-тъ да намѣрятъ на гръцки езикъ таквава подходяща дума, съ която да се оформятъ българскитѣ два глагола; но при невъзможността всѣкой си прибра ра-мената. Този видъ бесѣда доста много заинтересува слушателитѣ, които ви-кнаха вече въ националната идея. Освѣти горното, дѣдото ни откри и друго по-интересно за българина въ Ко-стуръ, отъ което всички останали смая-ни. Той каза „дѣда, слушайте: Костур-ската епархия е доста важна. Въ нея има старици; прѣди три мѣсеца единъ християнинъ отъ с. Кърпени (Костурско) намѣрилъ въ шивата си, когато ораалъ, една пара, която прѣдале менъ.

Тая пара е българска, позлатилъ я и сега княздо лира да ми дадатъ, не бихъ я далъ. Не само тази пара, ами прѣди единъ мѣсецъ пакъ отъ сѣщото село е-динъ християнинъ намѣрилъ въ шивата си единъ печатъ, въ който сѣ изобразе-ни двамъ български царе. И той менъ ми се повѣри. Тая два прѣдмѣта дойде врѣме, когато ще ми послужатъ". По-диръ този дълъгъ разговоръ, депута-цитѣ, между които не липсваха и хора шпioni, трогнати отъ радостъ, сбогуна-ха се съ дѣдото, и всѣкой отиде въ квартирата си.

На 18 януарий на празника св. Ата-насъ, още отъ зори зазвъни черковната камбана, и народътъ, като пчели прѣ-пѣли черквата и чака да види владиката. Той не слѣдъ дълго врѣме при-стигна, надѣна си мантията и влѣзна въ черквата, дѣто по обичая му се изпѣ многолѣтното на славянски. Веднага се качи на владическия столъ и почна да пѣе катанасията „Сушу" по славянски и до края на службата се извърши всич-ко на славянски езикъ. Службата се из-върши и въ с. с. Лобаница и Смѣрдешъ.

Злобнитѣ шпioni, присѣдствуващи на разговора при владиката, поразени отъ истинността, тайнимъ образомъ замина-ли за Костуръ, дѣто за направеното до-ложили на тогавашния гръцки агитаторъ и началникъ организаторъ Пихвонъ, (ро-домъ отъ гр. Охридъ"); Той моментално телеграфиралъ и писмено доложи въ вѣжко въ Патриаршията. Тя, безъ да търси обяснения, незабавно замѣсти Ила-риона съ Високопрѣосвещенѣйшия Кон-стантинъ, а първия прѣмѣсти въ Аласона. Оттукъ не слѣдъ дълго врѣме гръцки-ятъ Синодъ го завлече въ Атина, дѣто, лишенъ отъ епархия, проживѣ нѣ-колко години и тамъ се почина. Подиръ неговата смъртъ всиживѣстно, кждѣ сѣ останали печатътъ и парата.

Владиката Иларионъ замина, и учи-тельтъ прѣзъ срѣдата на м. май на-пусна с. Джамбени и замина за Бълга-рия въ Бургасъ, дѣто бѣше повиканъ отъ баща си.

До дѣто учителътъ пристигне при баща си, послѣдниятъ, поради своя една-губелна болестъ, напусналъ Бургасъ и се завързалъ въ Цариградъ, дѣто баща и снитъ се срѣзнаха. Подиръ виждането съ баща си, учителътъ прѣзъ Бур-гасъ замина за гр. Пловдивъ, кждѣто се зае за работа въ полицейското у-правление „писаръ-регистраторъ" подъ началството на тогавашния полицей-сторъ Коростелевъ. Махаръ положението на учителя и заплатата да му бѣха до-ста добри и задоволни, но не можа да о-стане за дълго врѣме, защото, слѣдъ заминаването на Негово Блаженство въ старото сѣлажище Цариградъ, дѣто се нуждаеше отъ работници за просвѣта-та, учителътъ, като познатъ съ Негово Високопрѣподобие Архимаандрита Мето-дия Кусевича, сега Високопрѣосвеще-нейшии Св. Старозагорски митрополитъ, който, види се, като дѣловодителъ прѣ-поръчилъ първия на Негово Блаженство, и веднага телеграфически, чрезъ Плов-дивската митрополия, билъ повиканъ въ Цариградъ. Споменатиятъ учителъ, ма-харъ да се радваше на свобода и добро възнаграждение, обаче, прѣдпаденъ да служи за благото на своя народъ, кой-то едвамъ бѣ живѣлъ, и побуденъ отъ национални чувства, моментално на-пусна службата си и се опакти въ Ца-

* Пихвонъ бѣ родомъ македъ, но се гръцисе. В. Р.

риградъ, дѣто, посредствомъ Високопрѣосвещенѣшии Кусевичъ, се прѣдстави прѣдъ Негово Блаженство. Последниятъ одобри избора му и го назначи за учителъ и ръководителъ на черковно-училищното дѣло, въ което отъ селата въ Костурско се вади нужда.

На 16 май 1880 год. учителятъ потегли за Костурско и пътенъ блязо до г. Леринъ биде нападнатъ отъ разбойници. Тѣ му обраха 35-тѣхъ лири, които носѣше за своята прѣхрана. Това събитие бѣ още на врѣмето обнародвано въ пловдивския органъ „Маршица“. Учителятъ, като се завърна въ Костурско, се установи пакъ въ с. Джимбени, което не прѣдъ много бѣше напусналъ. Отъ това село три цѣли години редовно води прѣписъка съ Св. Екзархия, на която съобщаваме нуждитъ на страната. Състави за пръвъ пътъ, макаръ не до тѣхъ пълна национална статистика за цѣлата Костурска епархия, релортира за централнитъ села въ Костурско, откъдѣто въ скоро прѣше да може да се пѣбуди народното чувство за просвѣтата и за потребността на врѣмето, изработи въ 5 екземпляра колективния махзаръ отъ 74 села, отъ които махзари единъ на битолския валия, единъ на Св. Екзархия и единъ на комисията, засѣдаща тогава на Топхането. Най-послѣ ходи нарочно въ Цариградъ, придруженъ отъ Из. Пауичевъ отъ Охридъ и Пере отъ Битола, лично се прѣдстави на комисията и подаде изработения махзаръ. Съдържаннето на тоя махзаръ бѣ, съгласно берлинския трактатъ, да се позволи на македонскитъ епархии, на които болшинството е бѣгарско, да си иматъ свои духовни свещенослужители и ншиъ клиръ.

г. Рѣсенъ, 1912 год.

Ив. Т. Павски
(Слѣдва)

ПО ВЪЗРАЖДАНЕТО ВЪ КОСТУРСКО

(Продължение отъ 54 брѣ)

Калахъ по-горѣ, че учителятъ съ на-работенихъ махари ходи въ Цариградъ, дѣто прѣдстави народното желаніе на комисията. Народътъ, обаче, и селата, които бѣха потвърждали махариитѣ, не малко бѣха се окуражили и отъ днешъ на днешъ очакваха да се насладятъ отъ правдинитѣ, прѣдвидени въ Берлинския трактатъ за духовната уредба на св. Екзархия, по такъвато и до днешенъ днешъ остана писияща.

За 1882-83 учебна година св. Екзархия, прѣдъ видъ нуждата, бѣше назначила за г. Костуръ за учителъ г. Златко Каратанасовъ, родомъ отъ с. Бобища, за което бѣ прѣдписала и на Дамбенския учителъ, и канела да съдѣйствува на ново-назначения учителъ, когото да запознае съ Костурскитѣ българи, и по възможность по-скоро да се открие училището и да може да прибератъ повече ученици. Същевременно съ споменатия учителъ се назнача и другъ отъ благотворителното Дружество въ София именно керодяковъ Бейдовъ отъ с. Косинецъ. Тѣзи двама новодошли учители, като непознати, искать съдѣйствието на по-разширенъ Дамбенски учителъ, който, съгласно прѣдписанието на св. Екзархия, придруженъ отъ учителятъ, още първитѣ дни на м. августъ ходилъ въ гр. Костуръ, дѣто приbralъ познатитѣ си тогава приятели българи именно: Калъ Пиновъ, Козма Верговъ, Марко Чаловъ (Охридчанинъ прѣселенъ въ Костуръ), Михаилъ Даниловъ, Никола Циконъ, Панайотъ Дамбеварьтъ, Никола Ковачьтъ и още много други, съ които запозналъ учителятъ и по обикновенному, като се направили нѣколко визити въ къщата на Фаджо повикала се вдовицата Елена п. Кирова, съ която се сключилъ контрактъ за къщата ѝ отпусната за училище съ 20 л. т. годишенъ наемъ. Щомъ се сключи контрактътъ, туриха се майстори, които приготвиха столове, черни дъски и всичко, каквото бѣше нужно, и се откри и училището, въ което за първъ пѣтъ се прибраха 42 ученици, разпрѣдѣлени на отдѣления споредъ силитѣ имъ. Дамбенскиятъ учителъ въ разстояние на 21 днешъ приготви всичко и откри бълг. училище, послѣ остави двамата учители и замина назадъ за с. Дамбена.

Споменатитѣ новодошли учители, прѣдъ видъ важността на града, въ който за първъ пѣтъ се отваряше бълг. училище, вмѣсто да иматъ братска любовъ, да се сплотятъ и да продължатъ повѣреното имъ учебно дѣло въ солидарность, още

отъ начало започнали съ ежби за търпенство, което дало поводъ на малцинството българи да се раздѣлятъ на два противни и непримирими партии да се разиръснатъ събранитѣ отъ начало 42 ученици, които се намалиха на 15—16. Тѣзи раздори сж причината за регреса въ гр. Костуръ, който и до днешенъ день остава непоправимъ.

На 1883/84 учебна година Дамбенискиятъ учителъ бѣше прѣмѣстенъ за стар. учителъ въ Костуръ, а вѣр. дѣкона Бейдонъ въ с. Дамбени. Сѣщата учебна година св. Екзархия назначи учители за всичкитѣ въ Костурско центрови села, а именно: за г. Хрупища Апостолъ Калоязовъ отъ с. Загоричани, за с. Нестранъ Коевъ отъ Ст. Загора, за с. Косинецъ П. Станоевъ отъ г. Крушево, за село Кономлади Константинъ Дамяновъ, за с. Смърдениъ Козма Христовъ отъ с. Бѣлг. Бѣлаца, за с. Аноскепъ Параскева отъ г. Скопие, за с. Загоричани П. Орловъ, за Мокрени Никола Шошевъ отъ с. Зелениче, за село Дреновени Нанке Трайдовъ и за с. Куманичево Наумъ Перелинговъ. Всичкитѣ споменати г-да учители съгласно прѣдписанието на Св. Екзархия, старшиятъ Костурски учителъ лично прѣпоръчи и настави всѣкого на оправдѣленото му мѣсто, дѣто и се заловиха за работа.

Тогавашниятъ гръцки владика Кирилъ, изненаданъ отъ голѣмия напавъ на български учители, почна немилостиво да прѣслѣдва не само учителитѣ, но и всѣки, който даваше поддръжката си за разпространението на българската книга, но народътъ, съ малки изключения оставаше непоколебимъ въ своето желание. Владиката отчаянъ, отъ сѣмлюстѣта на селскитѣ българи, се ограничи да прѣслѣдва градскитѣ учители и да се старае да закрие градското училище, съ което мислеше да застраши селинитѣ и да ги отклони отъ националната идея.

Два цѣли години се мѣчи, употребява златото, чрѣзъ което можъ да сполучи въ злитъ си намѣренни. Прѣдстави на мѣстното правителство старшия Костурски учителъ за единъ отъ най-злитѣ размирници, които работятъ противъ интереса на държавата. Правителството, безъ да търси обяснения, заловя учители безъ факти и като злодѣй изпраща на по-висшата инстанция въ Корча, дѣто, по нѣмаше причини, за да удовлетвори владиката, слѣдебитѣ власти, съгласно чл. 10 отъ височайшия ферманъ за призиването на св. Екзархия, осадили споменатия учителъ на 15 год. затворъ. Тази присѣда, като несправедлива, учителътъ апелира въ Битолския апелативенъ сѣдъ. Последниятъ, като не намираще мотиви, съ които да осѣди учителя, го освободи. Но Абдулъ Керимъ паша, макаръ апелативниятъ сѣдъ и да освободи учителя, заповѣда да се държи подъ надзоръ въ Битоля, дѣто цѣли 7 мѣсеца хабили здравето си въ ирѣския Шадраванъ ханъ. Сѣдъ, изтичането на 7 мѣсеца се освободилъ и на 1888/89 уч. година открилъ българско училище въ г. Корча, дѣто то продължи да съществува цѣли 5 години. Обаче има и завистливи хора, които гледатъ само частнитѣ си кесни и които се наричатъ велики патриоти при сегашнитѣ обстоятелства, отиитѣ, станаха причина съ разни клюки да се закрие това отъ голѣма важностъ за Костурско и за българщината въ днешни обстоятелства, училище, отъ което се усѣща голѣма нужда. Има много и за разни въпроси да се пише, но отъ една страна положението и здравето не ни позволяватъ — отъ друга пъкъ относно зародиши и развои на българщината по черковно-училищното дѣло въ Костурско по-обширни размисли свѣдѣния съмъ далъ на Негово Високопрѣосвещенство св. Охридско-прѣспанския митрополитъ, Господина г-на Бориса, за това за сега до тукъ прѣкъсвамъ. Други пакъ, ако се види нужда, готовъ съмъ да услужа на народа.

г. Ресенъ, 21 августъ 1912 год.

Ив. Т. Павловъ